

Animert i 100 år - Norsk animasjonsfilm 1913-2013 [Blu-ray]

Animert i 100 år - Norsk animasjonsfilm 1913-2013 [Blu-ray]

Norsk filminstitutt feirer 100 år med norsk animasjon med en utgivelse som dokumenterer hele perioden fra de første spede forsøkene til dagens fullblodsanimasjon. En fest av en utgivelse!

Animert i 100 år - Norsk animasjonsfilm 1913-2013

Diverse

Diverse

1913-2013

Norsk filminstitutt

16:9 Fullskjerm, 1080p

Mono og stereo

275 min.

2

6

Gratulerer!

2013 var et usedvanlig godt år for norsk animasjon. Ikke bare markeres 100 år med norsk animasjon; jubilenten viser seg også særdeles viril dette året hvor intet mindre enn tre norskproduserte animerte langfilmer har kinopremiere. En rekord. Rekord ble det også for publikumsoppslutningen til en av filmene; Qvisten Animation og Maipo sin storproduksjon *Solan og Ludvig - Jul i Flåklypa* sopte inn over 800.000 besøkende og Rasmus A. Sivertsen, som også hadde regi på

Pelle Politibil på sporet, stod alene for å sikre 1 million besøkende på norske kinoer. Sammen med

Hokus Pokus, Albert Åberg! stod disse tre filmene for 40% av det totale besøket på norske filmer i 2013. Det er fomidabelt for en hundreåring!

Norsk filminstitutt skal ha kudos for å ha satt sammen denne samlingen. En god del av materialet har vært tilgjengelig på DVD fra NFI tidligere, men denne utgivelsen får et ekstra løft ved å inkludere de eldste filmene fra pionerene Sverre Halvorsen, Ola Cornelius og Ottar Gladvedt. Det er også fint at NFI har inkludert filmer som tradisjonelt ligger utenfor deres distribusjon, men som er en helt naturlig del av det store bildet av norsk animasjon; så som Ivo Caprinos filmer, TV-produksjoner for NRK og TV2, samt studentfilmer fra Høgskulen i Volda. Dette bidrar til at *Animert i 100 år - Norsk animasjonsfilm 1913-2013* er den definitive utgivelsen av norsk animasjon. Enkelte mangler er det - den markante familien Tystad Aronsen (Bjørn Aronsen, Anna Tystad Aronsen og deres datter Nille Tystad) er merkelig nok helt fraværende.

Utgivelsen går kronologisk til verks og starter med Sverre Halvorsens karikerte tegning av Roald Amundsen;

Amundsen paa Sydpolen (1913). Filmen er en timelapsestudie av Halvorsens fremste egenskap; karikaturen. Nærmere den klassiske tegnefilmen er Ola Cornelius?

Fanden i nøtten (1917). Filmen er produsert av nok en av de tidlige filmpionerene, Eivind Ovrum. Ennå et teknisk steg tas med Ottar Gladvedts

Fiinbeck har rømt (1927) som muligens ble produsert sammen med den svenske animasjonsfilmskaperen Viktor Bergdahl. Kortfilmen ble laget på oppdrag fra Tiedemands Tobakk

og oppfordringen om å ta en røyk dukker opp mot filmens slutt. Passelig oppsiktsvekkende sett med dagens øyne. Disse tidlige produksjonene er enkle, men likefullt interessante som et bakteppe for en stadig mer profesjonell bransje.

Etter pionerperioden er det Ivo Caprino som dominerer norsk animasjon.

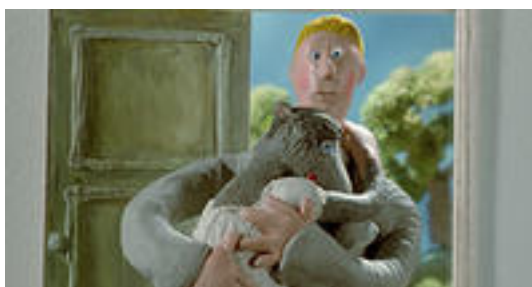
Musikk på loftet (1950) representerer hans formidable innsats for norsk film. Filmen er en musikal hvor Ole Lukkøye lærer rampete Lars og Lotte ett og annet om å behandle instrumenter med respekt. Filmen er strengt tatt ikke animert da Caprino tok i bruk sin klaviaturoppfinnelse for å bevege dukkene i sanntid under filmingen, men det er likvel riktig å innlemme Caprinos tidlige produksjoner her. Utgivelsen gjør et hopp fra 1950 og frem til Trygve Rasmussens *Gullmynten* i 1970 - en herlig surrealistisk fabel om hva grådighet kan føre til. I mellomtiden er det til en stor grad Ivo Caprino som bærer norsk animasjonsproduksjon. Fra 1960 er også Bjørn Aronsen en viktig animasjonsprodusent i Norge etter at han kom hjem fra USA og Disney. Dessverre er ikke noen av hans filmer tatt med på utgivelsen. NRK kommer også på banen utover 1970-tallet og produserer en rekke kortfilmer som dessverre ikke er plukket frem fra arkivet og inkludert her. Anna Tystad Aronsen var blant de toneangivende animatørene hos NRK. Inni Karine Melbye var også aktiv hos NRK og hennes legendariske barne-tv-intro *Tryllekassen* representerer NRKs bidrag på utgivelsen. Egentlig hadde det nok vært mer interessant om hennes ambisiøse kortfilm *Reisen til planeten Nazar* hadde blitt med i utvalget med manus av Arild Nyqvist og musikk av Jan Garbarek.

Utgivelsen gjør et nytt tidssprang og vi lander på 1980-tallet hvor en rekke animasjonsregissører gjør seg gjeldende. I denne perioden er det i stor grad den tradisjonelle tegnefilmen som dominerer med frittstående produsenter som leverer enkeltstående kortfilmer. Thor Sivertsen og Kine Aune er to av filmskaperne som markerer seg i denne perioden. Aunes *Hva skal vi gjøre med Lille Jill?*, basert på Fam Ekmans bok, er et godt eksempel på ambisjonene disse frie filmskaperne hadde på denne tiden. Filmen tar opp vanskelig tematikk om forholdet mellom barn og foreldre, og gjør nytte av animasjonens muligheter til å løfte det visuelle bort fra tung sosialrealisme som dominerer norsk realfilm på dette tidspunktet. Aunes film er slik sett et frampek til flere av Anita Killis samfunnsengasjerte filmer på 2000-tallet; så som *Tornehekken* (2001) og *Sinna Mann* (2009).

Så i 1991, skjer det et filmmatisk under. Morten Skallerud lanserer *Året gjennom Børfjord* og legger lista for norsk kortfilmproduksjon. I løpet av 12 minutter får vi en tur rundt det lille fiskeværret Børfjord i Finnmark gjennom fire årstider med spesialkomponert musikk av Jan Garbarek. I ett år slet Skallerud et 70mm kamera rundt på spesiallaget tralle og skinner for å lage illusjonen av at kamera flyr sømløst rundt tettstedet mens året går. Filmen er en teknisk triumf, men også et tankevekkende og ærlig portrett av livet i utkant-Norge. I 2002 ble filmen kåret til tidenes beste norske kortfilm av bransjebladet Rushprint. Skallerud er også representert med *Smale spor av et århundre* (2002) på denne utgivelsen og han har vært en viktig medspiller, først og fremst som fotograf, for den norske animasjonsbransjen helt frem til idag. Han var en del av

miljøet tilknyttet Studio Magica og har vært fotograf på en rekke av Pjotr Sapegins filmer, og så sent som i 2013 var han en del av kamerateamet som medvirket på *Solan og Ludvig - Jul i Flåklypa*.

1990-tallet representerer et tidsskifte for norsk animasjon - en rekke etableringer og systemendringer påvirker hvordan det norske animasjonsmiljøet utviklet seg. Først og fremst begynner de enkeltstående animatørene som dominerte 80-tallet å samle seg i større og mer robuste konstellasjoner. TegnefilmCompagniet i Asker er et godt eksempel på dette, hvor filmkunstnere som Jan Konings, Øivind Jorfald, Linda Madsen og Guttorm Larsen leverte en rekke gode filmproduksjoner over en hektisk periode. I 1992 starter TV2 opp med sine sendinger fra Bergen - dette åpnet i større grad enn tidligere opp for mer kommersielle oppdrag for animasjonsbransjen, og bidro nok til at flere torte å satse på å leve av animasjonsfilm i Norge. Utover 1990-tallet etableres de tre viktigste animasjonsstudioene; Studio Magica, Qvisten Animation og Mikrofilm. De to sistnevnte lever i beste velgående idag og er med på å definere norsk animasjon. Andre viktige faktorer for den norske animasjonsbransjen på 90-tallet er utviklingen av animasjonslinja ved Høgskulen i Volda og etableringen av Animerte dager - Oslo Animation Festival.

Filmene i utvalget fra siste halvdel av 90-tallet representerer høydepunkter fra norsk animasjonsproduksjon. Lista er lang, men for dem som oppdager disse filmene for første gang er Anita Killis

Låvrasiid Áigi (1996) og Pjotr Sapegins

Huset på Kampen (1998) selvsagte startpunkter. Min personlige favoritt fra denne perioden er Astrid A. Aakras

Deep Shit, som skiller seg fra de fleste andre produksjonene i perioden ved å være en komisk tegnefilm uten særlige ambisjoner om å være noe annet enn morsom. Det klarer Aakra med glans! Det er også fint å se at Christopher Nielsens filmdebut

Narverfredag (1995) er inkludert her. Arkaisk i stil, men innholdet er selvsagt klassisk Nielsen og gir frampek til det spetakkel Nielsen igansatte med den 3d-animerte TV-serien

To trøtte typer (2000) og senere langfilmen

Slipp Jimmy fri (2006).

2000-tallet er preget av ytterligere profesjonalisering i animasjonsmiljøet. Det blir stadig større og mer ambisiøse prosjekter. Hele kull fra Høgskolen i Volda blir trukket rett inn i flere av TV-serie og langfilmprosjektene som foregår parallelt i Norge på denne tiden. Samtidig fortsetter animasjonsregissører å levere kortfilmer av internasjonal klasse. Studio Magica legger inn årene i denne perioden, men Pjotr Sapegin fortsetter å levere kvalitet med

Aria (2001) produsert i samarbeid med National Film Board of Canada. Nok en samproduksjon med NFB står for tidenes norske filmbragd. Torill Kove nomineres til Oscar for andre gang og vinner med

Den danske dikteren med produksjonsselskapet Mikrofilm på laget. Mikrofilm er et godt eksempel på hvilken bredde de norske produksjonsselskapene må jobbe innenfor for å overleve en tøff hverdag. Med kommersielle og frie kunstneriske produksjoner om hverandre leverer Mikrofilm en rekke prisvinnende kortfilmer utover 2000-tallet med Lise Fearnley som produsent og Kajsa Næss som regissør. Den eksistensielle

Bygningsarbeidere (2008) er inkludert her, men utvalget kunne godt vært utvidet med 4-5 filmer til fra dette kreative kollektivet for å fange bredden i deres produksjon. Personlig savner jeg filmene til Julie Engaas fra denne perioden og hennes samarbeid med Kajsa Næss og Mikrofilm på

Leonidestorm (2004) burde vært med for å ytterligere komplettere bildet. Qvisten Animation er representert med det ambisiøse kortfilmprosjektet

Guggen - du store gauda! fra 2002 regissert av Rasmus A. Sivertsen. Qvisten og Sivertsen dominerer denne perioden med intet mindre enn fem langfilmproduksjoner fra 2003 til 2013.

Utgivelsen imponerer ved å inkludere animasjonsproduksjoner som må sies å være mer kunstproduksjoner enn filmproduksjoner. Utover 2000-tallet gjør animasjon seg gjeldende i det norske videokunstmiljøet og stadig flere gallerier og kunstinstitusjoner kuraterer inn animasjon som en del av utstillingsprogrammet. Blant de tidlige auteurene i denne fasen er Erik Vang og Therese Jacobsen som under navnet Apecosmonautene leverer en rekke kunstfilmproduksjoner med animasjon som ett av virkemidlene. Inger Lise Hansen er også en markant aktør i dette feltet hvor hennes timelapse- og oppnedfilmer skaper norsk og internasjonal oppmerksomhet. I skrivende stund vises hennes filmtrilogi med oppnedfilmer på Trafo Kunsthall i Asker - en av filmene i trilogien,

Travelling Fields (2009), er inkludert på denne utgivelsen. For å fange mer av bredden innenfor kunstanimasjon, burde også Sven Påhlsson vært inkludert i utvalget sammen med for eksempel Guri Guri Henriksen og Thomas Kvam. Når det er sagt er det veldig fint at både Apecosmonautene og Inge Lise Hansen er inkludert.

Høgskulen i Volda er også inkludert i utvalget med flere imponerende produksjoner. Stop motion dukkeanimasjon er en krevende animasjonsteknikk, særlig som studentproduksjoner, men i Volda har stop motion alltid stått sterkt. De tre filmene som er inkludert her er alle dukkeanimasjoner og de to kortfilmene i utvalget er svært imponerende. Linda Fagerli Sæthren imponerte stort med hennes avsluttende eksamens film

Janus - en stillferdig og varm film om Janus som villig vekk deler av sine historier. Nok et imponerende arbeid står den norsk-svenske duoen Anna Mantzaris og Eirik Grønmo Bjørnsen for med

But Milk is Important (2012). Teknisk og fortellermessig leverer duoen langt over det man forventer av en studentproduksjon. Av andre Volda-produksjoner som jeg savner i dette utvalget er det særlig Benjamin Westerfjells og Lars Hegdals tegnefilm

Easy Living Through Chemistry (1997) som etter min mening er blant det beste som har kommet fra studiestedet. Isteden er musikkvideoen

Manmower (1996) inkludert som viser nettopp hvor krevende stop motion-animasjon er og hvor vanskelig det er å få et godt resultat. En rekke kjente Volda-studenter bidrar, men uten at de greier å levere i nærheten av den kvaliteten Motorpsycho-låta gjør. Et underlig valg og et dårlig eksempel på musikkvideosjangere hvor det finnes så mye annet bra å velge blant.

Avslutningsvis er det inkludert et avsnitt fra Filmkameratenes TV-suksess

Elias - den vesle redningsskøyta fra 2005. TV-produksjoner har det stadig blitt flere av utover 2000-tallet og har fungert som viktige rekrutterings- og sysselsettingsplattformer for det stadig ekspanderende norske animasjonsmiljøet.

Elias er et godt eksempel på hvordan man kan lage spennende TV for en ung målgruppe og levere høy kvalitet med forholdsvis beskjedne budsjetter. Når vi er inne på TV-produksjoner kunne man godt også inkludert en episode av

Hubert - den etter min mening beste TV-produksjonen for en ung målgruppe som er laget i Norge så langt. Kool Produksjon er ellers fraværende på utgivelsen, så det hadde vært fint å vist frem et alternativ til den mer strømlinjeformede

Elias.

Samlet sett er dette en meget god utgivelse som dokumenterer 100 år med norsk animasjon på en grundig måte. Det er mangler, men slike utvalg vil uansett kunne diskuteres i det vide og det brede - det avgjørende er uansett at Norsk filminstitutt anerkjenner viktigheten av animasjonsbransjen som en del av norsk film.

Utgivelsen:

Med en utgivelse som spenner over 100 år, sier det seg selv at både lyd- og bilekvalitet varierer underveis. Det hadde selvsagt vært fantastisk om det var ressurser til å restaurere alle disse filmene for å presentere dem i HD, men det er ren ønsketenkning. Noen av filmene har vært igjennom restaurering tidligere, mens andre trenger sårt å bli overhålt.

Gullmynten fra 1970 er i overraskende god forfatning rent visuelt sett, mens en forholdsvis ny film som

Snop fra 1991 ser veldig sliten ut og ville hatt godt av restaurering. Samtidig ser *Året gjennom Børfjord*, også fra 1991, fantastisk ut i HD.

Det er ikke noe ekstramateriale på utgivelsen, men det følger med et hefte med utgivelsen med en generell tekst om norsk animasjon gjennom 100 år av Gunnar Strøm. Teksten gir en grei innføring, men det er de mindre tekstene knyttet til hver enkelt regissør som virkelig gir god oversikt over animasjonsbransjen.

Anmeldt av Tom-Erik Lønnerød, 26.01.14

Takk til Norsk filminstitutt for anmeldereksemplar

Følgende filmer er med på utgivelsen:

1. [Amundsen paa Sydpolen](#) (1913) - Regi: Sverre Halvorsen, prod: Circus tivoli
2. [Fanden i nøtten](#) (1917) - Regi: Ola Cornelius, prod: E&O Co
3. [Fiinbeck har rø](#) (1927) - Regi: Ottar Gladvedt & Victor Bergdahl, prod: Gladvet-film
4. [Musikk på loftet](#) (1950) - Regi: Ivo Caprino, prod: Caprino Filmcenter
5. [Gullmynten](#) (1970) - Regi: Trygve Rasmussen, prod: Punktfilm

6. [Zwis](#) (1983) - Regi: Thor Sivertsen, prod: AnimaThorFilm
7. [Tryllekasse](#) (1985) - Regi: Inni Karine Melbye, prod: NRK
8. [Hva skal vi gjøre med Lille J](#) (1987) - Regi & prod: Kine Aune
9. [Epletreet](#) (1990) - Regi: Knut Eide, prod: Prosjekt Film
10. [Året gjennom Bør](#) (1991) - Regi: Morten Skallerud, prod: Camera Magica
11. [Olavs første sk](#) (1991) - Regi & prod: Terje Bomann Larsen
12. [Sr](#) (1991) - Regi: Jan Konings, prod: TegnefilmCompagniet
13. [Det opprørske alfabe](#) (1994) - Regi: Øivind Jorfald, prod: TegnefilmCompagniet
14. [Narverfred](#) (1995) - Regi: Christopher Nielsen, prod: Necrofilm & P.S. Sult
15. [L](#) (1995) - Regi & prod: Runi Langum
16. [Solung](#) (1996) - Regi: Guttorm Larsen, prod: TegnefilmCompagniet
17. [Låvraasiid A](#) (1996) - Regi: Anita Killi, prod: Cinema Nord
18. [Huset på Kamp](#) (1998) - Regi: Pjotr Sapegin, prod: Studio Magica
19. [P](#) (1999) - Regi: Ivar Rødningen, prod: Studio Magica
20. [Deep S](#) (1999) - Regi: Astrid Aakra, prod: Aakra Film
21. [Guggen - Du store gau](#) (2001) - Regi: Rasmus Sivertsen, prod: Qvisten Animation
22. [A](#) (2001) - Regi: Pjotr Sapegin, prod: National Film Board of Canada & Pravda Animation
23. [Smale spor av et århund](#) (2002) - Regi: Morten Skallerud, prod: Camera Magica
24. [Communiq](#) (2004) - Regi: Erik Vang, prod: Apecosmonautene

